

Universitetskanslersämbetets pandemiuppdrag

Delrapportering 1

Universitetskanslersämbetets pandemiuppdrag – Delrapportering 1
Rapport 2021:9

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Sofia Berlin Kolm

Diarienummer: 51-00435-20

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	7
Vårt arbetssätt.....	8
Delrapporteringen	9
Lärosätenas arbete och åtgärder under coronapandemin	10
Inflödet av studenter till högskolan under coronapandemin.....	12
Antalet sökande och antagna studenter ökade kraftigt	12
Rekordmånga studenter i högskolan.....	13
Konsekvenser för högskoleutbildningen under coronapandemin	14
Genomströmningen i högskolan under coronapandemin – direkta avhopp	14
Genomströmningen i högskolan under coronapandemin – studenternas prestationsgrad	15
Omställningen till distansundervisning som en följd av coronapandemin.....	15
Studenternas studiemiljö och hälsa efter omställningen till distansutbildning	16
Personalens arbetsmiljö under coronapandemin - observationer från några lärosäten	17
Kraftig ökning av disciplinärenden.....	17
Dialogseminariet om rättssäkerhetsfrågor i samband med digitala examinationer under pandemin	19
Konsekvenser på utflödet av studenter från högskolan	21
Antalet examinerade ökade.....	21
Coronapandemin och arbetsmarknaden för nytutexaminerade från högskolan ..	21
Konsekvenser av coronapandemin på högskolans forskning	23
Coronapandemins effekter på forskningsfinansieringen med fokus på privata forskningsstiftelser	23
Den vetenskapliga produktionen under coronapandemin	24
Bilaga – Pågående och planerade undersökningar	25

Sammanfattning

Coronapandemin har satt både personalen vid landets universitet och högskolor samt studenterna på hårda prov. Enligt en delstudie i uppdraget är de beslut och rekommendationer som har haft störst inverkan på lärosätenas olika verksamheter under coronapandemin så här långt avrådan från icke nödvändiga resor, övergången till distansundervisning, förbuden mot allmänna sammankomster, genomförandet av högskoleprovet och utökningen av antalet utbildningsplatser.

Konsekvenserna av besluten har varit omfattande och lärosätena har genomfört en mängd åtgärder för att lösa de utmaningar som besluten medförde. Genom att bland annat upprätta en krisorganisation möjliggjordes en snabb och effektiv hantering av krisläget. Samtidigt genomförde lärosätena ett omfattande arbete med att ställa om till digital undervisning, vilket krävde kreativa anpassningar för att möjliggöra både teoretisk och praktisk undervisning på distans. En krävande utmaning har också varit att examinera rättssäkert på distans.

Coronapandemin har fått stora konsekvenser för samhällsekonomin, och den del av arbetsmarknaden där unga ofta arbetar har drabbats särskilt hårt. Regeringen har som en åtgärd satsat på omfattande utbyggnader av högskolan. Tillsammans har det lett till ett ökat inflöde av studenter till högskolan. Höstterminen 2020 var det 13 procent fler sökande utan tidigare högskoleerfarenhet, jämfört med höstterminen 2019. Samtidigt ökade nya antagna till högskoleutbildning med 14 procent. Särskilt stor var ökningen bland 19-åringarna som gick ut gymnasiet vårterminen 2020 – de ökade med 28 procent jämfört med året innan.

Inte helt oväntat resulterade detta totalt sett i en ökning av nybörjare i högskolan höstterminen 2020 jämfört med höstterminen 2019. Ökningen utgjordes av svenska nybörjare som ökade med 18 procent, medan inresande nybörjare minskade med 49 procent. Höstterminen 2020 utgjorde 19-åringarna 27 procent av det totala antalet nybörjare, vilket är 3 procentenheter mer än höstterminen 2019.

Även utflödet från högskolan ser ut att ha påverkats av pandemin – 9 procent fler examinerades från universitet och högskolor läsåret 2019/20 jämfört med läsåret innan. Andra faktorer än pandemin kan dock ligga till grund för den ökningen.

Läget på arbetsmarknaden för vissa som examinerades från högskolan under pandemin ser också ut att ha påverkats. Det beror dock på vilken utbildning man avlagt examen inom. Exempelvis har de som tagit en civilingenjörsexamen eller en högskoleingenjörsexamen fått det

betydligt svårare på arbetsmarknaden, medan de som har en sjuksköterskeexamen har fått det enklare.

Pandemin har haft stor påverkan på högskoleutbildningen i och med att undervisningen till stor del blivit digital och examinationsformerna har förändrats samtidigt som inflödet av studenter har ökat. Det är rimligt att anta att det får konsekvenser, till exempel på genomströmningen i utbildningarna. Men det är inga stora skillnader på direkta avhopp mellan programnybörjare som påbörjade utbildningar vårterminen 2020 och vårterminen 2019.

Däremot syns en tydlig skillnad i direkta avhopp mellan nybörjare från grupper med olika social bakgrund. De direkta avhoppet bland nybörjare med lågutbildade föräldrar ökade vårterminen 2020 jämfört med året innan, medan den minskade bland nybörjare med högutbildade föräldrar. Om det är en konsekvens av pandemin behöver undersökas vidare.

Det är inte heller några stora skillnader mellan studenternas direkta prestationsgrader mellan vårterminen 2019 och vårterminen 2020. Det gäller både på totalnivå som för olika grupper av studenter – det är inga tydliga skillnader i direkt prestationsgrad mellan studenter med olika social och nationell bakgrund. Undantaget är att yngre studenter tycks ha ökat sin direkta prestationsgrad, medan den har minskat bland äldre studenter vårterminen 2020 jämfört med året innan.

Antalet disciplinären den har ökat kraftigt under coronapandemin. Antalet studenter som blev föremål för en disciplinär åtgärd ökade med 61 procent mellan 2019 och 2020. Den vanligaste orsaken till att studenter blev föremål för disciplinåtgärder var plagiering, men otillåtet samarbete ökade också kraftigt. De flesta lärosäten bedömer att ökningen av disciplinären beror på pandemin, eftersom ökningen skett i samband med övergången till distansundervisning samt digitala examinationer och hemtentamen. Som orsak till ökningen har bland annat angetts bristen på effektiva kontrollfunktioner vid examinationer på distans.

Många lärosäten har genomfört egna undersökningar för att ta reda på hur personalen och studenterna upplever att pandemin har påverkat verksamheten. UKÄ har begärt in och sammanställt materialet, som visar att omställningen till distansundervisning överlag har upplevts fungera väl. En viktig orsak till den snabba och huvudsakligen framgångsrika omställningen är att den tekniska infrastrukturen redan fanns på plats när pandemin bröt ut. Men omställningen har också inneburit utmaningar. Till exempel har genomförandet av digitala examinationer varit förknippat med flera svårigheter och det ordinarie kvalitetsarbetet har i flera fall pausats.

Personalen har känt av en ökad arbetsbelastning och stress. Det finns även tecken på att omställningen till distansundervisning har haft en negativ inverkan på deras hälsa och välbefinnande. Till exempel har

stillasittandet ökat och arbetsron har påverkats negativt. Samtidigt finns det exempel på att hemarbete inte har påverkat arbetsmiljön negativt. När det gäller teknik och den fysiska arbetsmiljön tycks de flesta i personalen vara nöjda med det stöd de har fått.

Många lärosäten har i sina undersökningar fokuserat på studenternas hälsa och studiemiljö. En majoritet av studenterna har upplevt försämringar i sin studiemiljö efter omställningen till distansundervisning. Den sociala studiemiljön försämrades mest. Studenterna minskade sina sociala kontakter och kontakterna med studiekamrater och lärare betydligt. Att hålla uppe motivationen och fokus på studierna har varit en utmaning för många. Studenter beskriver också en känsla av ensamhet, isolering och en längtan efter det sociala studentlivet.

Många studenter upplevde ett sämre välbefinnande och en ökad negativ stress och oro efter omställningen. Det handlade om både pandemins effekter på den egna livssituationen och samhället i stort samt förändringarna i utbildningssituationen och nya sätt att bli examinerad på. Men omställningen innebar också positiva förändringar för en del studenter, som ökad flexibilitet och möjlighet att studera mer effektivt, färre resor och mer undervisningsmaterial på nätet.

Hur har pandemin påverkat finansieringen av forskning vid landets universitet och högskolor? Resultatet så här långt tyder på att coronapandemin i de flesta fall inte har påverkat möjligheterna för allmännyttiga stiftelser och organisationer att bevilja finansiering till nya forskningsprojekt. De minskade aktieutdelningarna från svenska bolag under 2020 har inte inneburit en motsvarande minskning av stiftelsernas forskningsfinansiering. Däremot har Wallenbergstiftelserna och Kempestiftelserna tillfälligt dragit ner sitt stöd till nya projekt betydligt, vilket kan få betydelse för de lärosäten och forskare som finansieras av dem.

Ytterligare studier av hur forskningen, utbildningskvaliteten, studenternas och doktorandernas situation och andra aspekter av högskolans verksamheter har påverkats av pandemin är nödvändiga och pågår inom ramen för uppdraget. Resultaten från undersökningarna kommer att publiceras löpande under uppdragsperioden.

Inledning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har fått i uppdrag av regeringen att följa upp konsekvenserna för högskolans verksamhet av beslut och insatser som genomförts med anledning av det nya coronaviruset. Syftet är att kunna följa resultatet av insatserna och dra lärdom av effekterna på högre utbildning och forskning på både kort och lång sikt. Uppdraget ska slutredovisas den 1 december 2022.

I uppdraget ingår att UKÄ löpande ska informera Utbildningsdepartementet om uppdragets genomförande och löpande redovisa resultaten av uppföljningen. UKÄ har på eget initiativ bestämt att under uppdragsperioden komma in med fyra delrapporteringar:

- 16 mars 2021 (delrapportering)
- 1 december 2021 (delrapportering)
- 15 mars 2022 (delrapportering)
- 1 december 2022 (slutrapportering).

I samband med den här första delrapporteringen publiceras flera nya rapporter, statistiska analyser och promemorior inom ramen för UKÄ:s pandemiuppdrag. Dessa finns att ladda ner på uppdragets webbplats *Coronaviruset och högskolan*. För att ge en så heltäckande bild som möjligt ingår i delrapporteringen statistik och analyser ur UKÄ:s reguljära verksamhet som på olika sätt visar konsekvenser av pandemin på högskolans olika verksamheter så här långt.

Uppföljning av konsekvenserna av det nya coronaviruset för högskolans verksamhet, regleringsbrev 2 juli 2020

”Universitetskanslersämbetet ges i uppdrag att följa upp konsekvenserna för högskolans verksamhet med anledning av beslut och insatser som vidtagits med anledning av det nya coronaviruset. Uppföljningen ska inkludera effekterna av övergången till distansundervisning och de insatser som har beslutats av regeringen i fråga om t.ex. högskolans utbyggnad. Syftet är att kunna följa resultaten av insatserna och dra lärdom av effekterna på högre utbildning och forskning på både kort och lång sikt. Uppföljningen ska bland annat ta hänsyn till frågor om kvalitet, rättssäkerhet och dimensionering. Uppdraget ska genomföras i dialog med universitet och högskolor.

Universitetskanslersämbetet ska hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) löpande informerat om uppdragets

genomförande och löpande redovisa resultaten av uppföljningen samt lämna en slutrapport senast den 1 december 2022.”

Vårt arbetssätt

UKÄ arbetar brett med uppdraget i åtta temaområden:

1. Grundläggande projekt
2. Studie- och arbetsmiljö
3. Utbildningskvalitet
4. Forskning
5. Rättssäkerhet
6. Arbetsmarknad
7. Ekonomi och finansiering
8. Mobilitet och internationalisering.

Inom tema 1–6 pågår olika delprojekt, medan tema 7–8 kommer att påbörjas under 2021.

Resultaten i uppdraget hämtas ur UKÄ:s reguljära verksamhet, från delprojekt som startats inom ramen för uppdraget i de olika temaområdena samt från lärosätena och andra myndigheter. Vi har bland annat samlat in analyser och uppföljningar som lärosätenas har gjort själva. För vissa delprojekt använder vi oss av konsultstöd i arbetet.

Uppdraget har en särskild webbplats – *Coronaviruset och högskolan*. Den uppdateras kontinuerligt dels med våra egna undersökningar, dels med andras undersökningar med koppling till pandemin och högskolan.

Dialog med sektorn är en central del i uppdraget, särskilt med lärosätenas ledningar och kontaktpersoner som utsetts med anledning av uppdraget, men även med studentorganisationer (SFS) och andra myndigheter som Universitets- och högskolerådet (UHR), Vetenskapsrådet (VR), Centrala studiestödsnämnden (CSN), Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). Dessutom samarbetar vi med våra nordiska motsvarigheter, i synnerhet Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) och Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – er et faglig uavhengig forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet (NOKUT) i Norge.

Vi organiserar särskilda seminarier, t.ex. ett dialogseminarium om rättssäkerhetsfrågor i samband med digitala examinationer under pandemin som ägde rum den 27 januari 2021. Framöver planerar vi att organisera workshoppar och konferenser.

Delrapporteringen

I den här rapporten har vi sammanställt publikationer som har tagits fram inom ramen för uppdraget. Omfattningen av publikationerna varierar – från längre rapporter till kortare analyser och promemorior. Dessutom redovisar vi statistik och analyser ur UKÄ:s reguljära verksamhet. Delrapporten består av kapitel med tillhörande publikationer, statistik och analyser. Vi redovisar publikationerna genom att kortfattat sammanfatta resultatet. Fullständiga publikationer finns att ladda ner på uppdragets webbsidor *Coronaviruset och högskolan*.

Lärosätenas arbete och åtgärder under coronapandemin

I det här kapitlet sammanfattar vi en studie om lärosätenas hantering av coronapandemin som konsultfirman Snowflake Education AB har gjort på uppdrag av UKÄ inom ramen för pandemiuppdraget.

Lärosätenas hantering av coronapandemin – utmaningar och åtgärder med anledning av beslut från regeringen och myndigheter

Studien kartlägger de åtgärder som lärosätena genomfört för att hantera de utmaningar som uppstått i samband med coronapandemin. Kartläggningen består dels av intervjuer med ett urval lärosäten, dels av en sammanställning av de regerings- och myndighetsbeslut samt rekommendationer som har haft störst påverkan på lärosätena.

Studien visar att de beslut som har haft störst påverkan på lärosätena är (utan inbördes rangordning):

- avrådan från icke nödvändiga resor
- övergången till distansundervisning
- förbudet mot allmänna sammankomster (först fler än 50 och sedan fler än 8)
- genomförandet av högskoleprovet hösten 2020
- utökningen av antalet utbildningsplatser.

Lärosätena genomförde flera åtgärder för att lösa de uppkomna utmaningar som beslutet medförde. En av de viktigaste åtgärderna var att inrätta en krisorganisation, som gjorde det möjligt att snabbt och effektivt hantera krisläget.

Samtidigt genomförde lärosätena ett omfattande arbete med att ställa om till digital undervisning, vilket medförde många kreativa anpassningar för att möjliggöra genomförande av både teoretiska och praktiska undervisningsmoment. Situationen krävde även att lärosätena experimenterade med alternativa examinationsformer, som digitala salstentor och hemtentor. Utöver dessa, genomfördes många andra

åtgärder – från anpassningar av lokaler till omfattande kommunikationsinsatser.

De åtgärder som lärosätena genomförde fick både positiva och negativa konsekvenser. Bland det mest positiva var en ökad kunskap om hur digitala verktyg kan integreras och skapa pedagogiska fördelar i undervisningen. Samtidigt vittnade både personal och studenter om utmaningen med distansarbete – för både ledarskap samt den psykiska och fysiska arbetsmiljön. Lärosätena har också observerat en ökning av disciplinärenden, vilket är en trolig konsekvens av de rättssäkerhetsmässiga utmaningar som digital examination har medfört.

Lärosätena ser också ett behov av att skapa beredskap för kommande kriser av olika slag, där de bedömer att proaktivt arbete och långsiktig planering har stor betydelse.

Läs mer

Lärosätenas hantering av coronapandemin. Utmaningar och åtgärder med anledning av beslut från regeringen och myndigheter. Snowflake Education AB, 11/3-2021.

Inflödet av studenter till högskolan under coronapandemin

I det här kapitlet redovisar vi statistik och analyser ur UKÄ:s reguljära verksamhet som publicerats tidigare, men som visar hur pandemin har påverkat inflödet av studenter till högskolan. Bland annat hur antalet sökande och antagna studenter, nybörjare i högskolan, studenter i högskolan samt inresande studenter förändrats under pandemin.

Antalet sökande och antagna studenter ökade kraftigt

Höstterminen 2020 hade lärosätena 16 000 eller 13 procent fler sökande utan tidigare högskoleerfarenhet jämfört med höstterminen 2019. Antalet nya antagna till någon högskoleutbildning ökade med 7 700, vilket motsvarar en uppgång med 14 procent. Ökningar syns i alla åldersgrupper, men var särskilt stor bland 19-åringarna, dvs. de som gick ut gymnasiet vårterminen 2020. Antalet sökande 19-åringar ökade med 28 procent jämfört med 2019.

De utbildningar som ökade mest var flera av lärarprogrammen, sjuksköterskeprogrammet och civilingenjörsprogrammet. Det sammanfaller med de riktade satsningar mot utbildningar inom undervisning, vård och teknik som regeringen har gjort med anledning av coronapandemin.

Att vi ser den här ökningen kan bero på en osäkrare arbetsmarknad eller en ökad oro för att få arbete i framtiden. Det är möjligt att det är därför vi ser en stor ökning bland just yngre personer. Utbyggnaderna har dessutom gjort att lärosätena kan ta emot fler studenter. Därtill kan medieexponeringen av särskilt vårstyrken ha bidragit till det ökade intresset.

Läs mer

Officiell statistik om sökande och antagna, www.uka.se.

Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, höstterminen 2020. UF 46 SM 2001, UKÄ och SCB.

Rekordmånga studenter i högskolan

Under våren och sommaren 2020 syntes en kraftig nedgång i den svenska ekonomin och en ökad arbetslöshet, särskilt bland yngre personer, på grund av coronapandemin. Samtidigt tillförde regeringen extra medel till universitet och högskolor för att utöka antalet studieplatser så att fler skulle kunna studera.

Effekterna av detta syns i den svenska högskolan under höstterminen 2020. Antalet svenska nybörjare och registrerade studenter ökade kraftigt. Preliminära uppgifter för höstterminen 2020 visar att det totala antalet studenter i högskolan var 375 400, vilket är en ökning med 7 procent jämfört med höstterminen 2019. Antalet svenska studenter ökade med 10 procent, medan antalet inresande studenter minskade kraftigt med 40 procent.

Antalet nybörjare i högskolan höstterminen 2020 var 72 200, vilket är knappt 2 procent fler än höstterminen 2019. Men precis som med det totala antalet studenter ökade antalet svenska nybörjare stort medan antalet inresande nybörjare nästan halverades. Antalet svenska nybörjare ökade med 18 procent medan antalet inresande nybörjare minskade med 49 procent.

Tidigare redovisade uppgifter har visat att antalet behöriga förstahandssökande ökade till flera av lärarprogrammen och sjuksköterskeprogrammet. Antalet behöriga förstahandssökande till sjuksköterskeprogrammet ökade med 28 procent och antalet antagna med 8 procent höstterminen 2020. Men enligt de preliminära uppgifterna är det bara 100 nybörjare fler än förra höstterminen.

Läs mer

Rekordmånga studenter i högskolan höstterminen 2020 enligt preliminära uppgifter. Statistisk analys, 2020-11-17, UKÄ.

Se även UKÄ:s statistikdatabas *Högskolan i siffror*.

Konsekvenser för högskoleutbildningen under coronapandemin

I det här kapitlet redovisar vi publikationer både från olika delprojekt i UKÄ:s pandemiuppdrag och ur UKÄ:s reguljära verksamhet. Två handlar om genomströmningen i högskolan där vi redovisar snabbstatistik om avhopp från programutbildningar och prestationsgrader för olika utbildningar under coronapandemin. Resultaten redovisas dels på totalnivå, dels för olika grupper av studenter. Tre publikationer är sammanställningar av lärosätenas egna undersökningar – i en berör vi lärosätenas hantering av omställningen till distansundervisning, i en annan tittar vi på studenternas hälsa och studiemiljö under pandemin och i ytterligare en har vi sammanfattat hur personalen vid lärosätena har påverkats av pandemin. Två publikationer har en juridisk vinkel som berör disciplinärenden och rättssäker examination vid universitet och högskolor.

Genomströmningen i högskolan under coronapandemin – direkta avhopp

Syftet är att undersöka i vilken grad programnybörjare har valt att hoppa av sina pågående utbildningar under pandemin. Vi har tagit fram snabbstatistik på direkta avhopp från program, som utgår ifrån alla programnybörjare på yrkesexamensprogram eller generella program vårterminen 2020. Deras kursregistreringar följs upp under efterföljande termin, alltså höstterminen 2020. Vi har undersökt genomströmningen som direkta avhopp dels på totalnivå, dels för olika grupper av programnybörjare.

Vi ser inte att pandemin har påverkat direkta avhopp i någon större grad. De skillnader vi ser mellan vårterminen 2020 och vårterminen 2019 är överlag inte större än variationerna under den undersökta tidsperioden 2010–2020. Det enda undantaget framgår när vi jämför nybörjare med olika social bakgrund. De direkta avhopp för nybörjare med lågutbildade föräldrar ökade vårterminen 2020 och minskade för nybörjare med högutbildade föräldrar.

Läs mer

Genomströmningen i högskolan under coronapandemin – direkta avhopp.
PM, 2021-03-09, UKÄ.

Genomströmningen i högskolan under coronapandemin – studenternas prestationsgrad

Coronapandemin har inneburit stora förändringar för studier på högskolan. Sedan våren 2020 har stora delar av undervisningen skett digitalt, examinationsformerna har förändrats och arbetsmarknaden för unga människor har försämrats. För att studera hur dessa förändringar påverkar studenternas prestationsgrader har vi tagit fram snabbstatistik som vi kallar direkt prestationsgrad.

På totalnivå har den direkta prestationsgraden sjunkit med 1 procentenhet till 71,3 procent vårterminen 2020 jämfört med året innan. Eventuella konsekvenser av coronapandemin, och alla åtgärder som har genomförts för att bekämpa spridningen, har alltså haft liten effekt på studenternas direkta prestationsgrader.

Det finns inte heller några tydliga belägg för att olika grupper av studenter skulle ha påverkats på olika sätt av coronapandemin. Baserat på direkta prestationsgrader ser studenter med olika social och nationell bakgrund ut att ha påverkats av pandemin på liknande sätt. Undantaget är att yngre studenter tycks ha ökat sin direkta prestationsgrad medan den direkta prestationsgraden, bland äldre studenter har minskat vårterminen 2020 jämfört med året innan.

Läs mer

Genomströmningen i högskolan under coronapandemin – studenternas prestationsgrad. PM, 2021-03-09, UKÄ.

Omställningen till distansundervisning som en följd av coronapandemin

Sammanställningen av resultaten från de enkätundersökningar som lärosäten och studentkårer har genomfört av studenters och lärares upplevelser visar att omställningen till distansundervisning överlag upplevs ha fungerat väl. En viktig faktor för att den snabba omställningen kunde genomföras så framgångsrikt är att den tekniska infrastrukturen redan fanns på plats.

Men omställningen har också inneburit utmaningar. En del praktiska undervisningsmoment har inte kunnat genomföras digitalt och kontakten mellan studenter samt mellan studenter och lärare har minskat, vilket har fått negativa konsekvenser för studenternas lärande. Genomförandet av digitala examinationer har också varit förknippat med svårigheter.

Flera lärosäten uppger att mycket av det ordinarie kvalitetsarbetet har pausats under våren, exempelvis arbete med kursvärderingar och programutveckling.

Omställningen har vidare inneburit ett ökat fokus på frågor om pedagogisk utveckling. Något som skapat diskussioner vid flera lärosäten är vilken undervisning som behöver vara campusbaserad och vilken undervisning som lika gärna eller hellre kan ske digitalt.

Läs mer

Omställningen till distansundervisning som följd av coronapandemin. En sammanställning av lärosätenas och studentkårernas egna kartläggningar och analyser. Rapport, 2021:5, UKÄ.

Studenternas studiemiljö och hälsa efter omställningen till distansutbildning

Material som lärosätena har skickat in till UKÄ som handlar om studenternas studiemiljö och hälsa efter omställningen till distansutbildning har sammanställts. Syftet är dels att öka kunskapen om hur omställningen till distansutbildning har påverkat studenternas studiemiljö och hälsa, dels att bidra till utveckling och förbättringar på kort och lång sikt.

Det är tydligt att en majoritet av studenterna upplevde försämringar i sin studiemiljö efter omställningen. Den sociala studiemiljön försämrades mest. Studenterna minskade sina sociala kontakter och kontakterna med studiekamrater och lärare betydligt. Att hålla uppe motivationen och fokus på studierna blev en utmaning för många. Studenter beskriver också en känsla av ensamhet, isolering och en längtan efter det sociala studentlivet.

Men omställningen innebar också positiva förändringar för en del, som ökad flexibilitet och möjlighet att studera mer effektivt, färre resor och mer undervisningsmaterial på nätet.

Många studenter upplevde ett sämre välbefinnande och en ökad negativ stress och oro efter omställningen. Det handlade både om pandemins effekter på den egna livssituationen och samhället i stort samt förändringarna i utbildningssituationen och nya sätt att bli examinerad på.

Hur lärosätet har bemött studenter som stött på svårigheter har antingen ökat eller minskat deras stress. Studenter inom medicin- och vårdutbildningar vittnar om minskad oro när de fick utbildning om covid-19 och smittskydd inför sin verksamhetsförlagda utbildning.

Ett fåtal lärosäten har ställt frågor om studenternas fysiska hälsa. Det studenterna upplevde som problematiskt var främst ergonomin i studiemiljön, mer stillasittande och påverkan på kroppen från långa föreläsningsspass utan raster. För en del gav tidsvinsten med att inte åka in till lärosätet mer tid till träning, sömn och bättre matvanor.

Läs mer

Studenternas studiemiljö och hälsa efter omställningen till distansutbildning vårterminen 2020. PM, 2021-03-15, UKÄ.

Personalens arbetsmiljö under coronapandemin - observationer från några lärosäten

Syftet är att ge en översiktlig bild av personalens fysiska och psykosociala arbetsmiljö under coronapandemin baserat på lärosätenas egna, inskickade undersökningar. Genomgången av enkätresultaten visar på en ökad arbetsbelastning och stress hos personalen. Det finns även tecken på att omställningen till distansundervisning har haft en negativ påverkan på personalens hälsa och välbefinnande.

När det gäller teknik och den fysiska arbetsmiljön tyder resultaten på att de flesta är nöjda med det stöd de har fått. Omställningen till distansundervisning har bland annat resulterat i ökat stillasittande och problem för arbetsron. Samtidigt finns det exempel på att hemarbete inte har haft negativa effekter på arbetsmiljön.

Läs mer

Personalens arbetsmiljö under coronapandemin – observationer från några lärosäten. PM, 2021-03-05, UKÄ.

Kraftig ökning av disciplinärenden

UKÄ har sedan många år samlat in uppgifter samt redovisat statistik och reflektioner om de disciplinärenden som universitet och högskolor har beslutat om. UKÄ har 2019 och 2020 också bitt lärosätena svara på om de har sett en ökning av antalet disciplinärenden på grund av coronapandemin, vad orsakerna till ökningen kan vara och vilka åtgärder som man bedömer är viktigast för att motverka ökningen.

2 466 studenter blev föremål för en disciplinär åtgärd 2020 (2 034 stängdes av och 432 fick en varning). Det är en ökning med cirka 61 procent från 2019 när antalet var 1 528 (1 208 avstängningar och 320 varningar).

Den vanligaste orsaken till att studenter blir föremål för disciplinåtgärder har under de år som UKÄ samlat in uppgifter varit plagiering. Detta skedde i 1 330 fall år 2020 (54 procent av alla ärenden, en minskning från år 2019 då andelen var 68 procent). Otillåtet samarbete har dock ökat mycket kraftigt under 2020 jämfört med 2019 (763 fall mot 144, en ökning från 9 till 31 procent).

25 lärosäten har uppgett att de har sett en ökning av antalet disciplinärenden som de bedömer beror på pandemin, eftersom ökningen skett i samband med övergången till distansundervisning samt digitala examinationer och hemtentamen. 8 lärosäten bedömer att någon ökning inte har skett eller förklarar att det är svårt att se att antalet ärenden har ökat på grund av pandemin.

På grund av att omställningen skedde med kort varsel har det enligt lärosätena varit svårt att snabbt anpassa salstentamina till digitala examinationer och hemtentamina. En bidragande orsak till ökningen av disciplinärenden är att informationen och kommunikationen om de regler som gäller för digitala examinationer inte har varit tillräckligt tydlig, eftersom det var något som inte hängs med i samband med den snabba omställningen under våren 2020. En annan orsak är bristen på effektiva kontrollfunktioner vid examinationer på distans.

De viktigaste åtgärderna för att motverka det ökade antalet disciplinärenden på grund av coronapandemin är enligt lärosätena att

- anpassa tentamina så att de lämpar sig för digitala examinationer och hemtentamina
- förbättra och förtydliga informationen till studenterna och examinatorerna om regler och förutsättningar vid examination på distans
- ta fram effektiva verktyg för datorbaserad examination och nya bättre anpassade system för övervakning av digitala examinationer.

Det framgår av lärosätenas svar att det pågår ett arbete med bland annat anpassningar av tentamina till digitala examinationer.

Läs mer

Disciplinärenden 2019 och 2020 vid universitet och högskolor. Rapport, 2021:8, UKÄ.

Dialogseminariet om rättssäkerhetsfrågor i samband med digitala examinationer under pandemin

UKÄ har uppmärksammats på att ett område som har varit särskilt problematiskt för lärosätena med anledning av coronapandemin är den ökade övergången till digital examination. Den 27 januari 2021 anordnade UKÄ därför ett dialogseminarium om rättssäkerhetsfrågor i samband med digitala examinationer under pandemin. Seminariet riktade sig till särskilt inbjudna företrädare från universitet och högskolor samt SFS och samlade cirka 80 deltagare.

UKÄ hade bjudit in flera talare att hålla presentationer under seminariet. Umeå universitet berättade om lärosätets diskussioner om användningen av digitala mötessystem vid examinationer på lärosätet. Swednet talade om högskolepedagogiska erfarenheter och tankar om digital rättssäker examination. Under seminariet redovisades även ett uppdrag från Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) om digital tentamen.

Programmet innehöll även ett gruppdiskussionspass där deltagarna delades in i grupper för att kunna diskutera olika frågor i anslutning till temat för seminariet. Gruppdiskussionerna redovisades sedan i den större gruppen och det gavs utrymme för allmän diskussion. UKÄ hade skickat ut förslag till gruppdiskussionsfrågor till deltagarna innan seminariet.

Under diskussionerna framkom att det finns skillnader mellan lärosätena i hur de använder digitala examinationer. Flera lärosäten saknar riktlinjer för övervakning och det finns en variation i hur de riktlinjer som tagits fram på de andra lärosätena ser ut. Flera lärosäten efterlyste en nationell tolkning och samordning av området digital examination.

Studenterna framhöll att de har många olika åsikter om vad som är bäst och att studentkårerna därför kan ha svårt att ha någon särskild uppfattning om hur digitala examinationer bör utformas.

Seminariet avslutades med att Integritetsskyddsmyndigheten höll en presentation om GDPR i utbildningsverksamhet. Presentationen handlade bland annat om vad man bör tänka på vid digital undervisning och examination. Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) pekade på möjligheterna att begära förhandssamråd med myndigheten inför en tilltänkt personuppgiftsbehandling. I samband med presentationen diskuterade man om det finns behov av ytterligare rättsligt stöd för att behandla personuppgifter vid examination på distans.

Det är i första hand lärosätena som tar dessa frågor vidare. UKÄ har beredskap för att bistå vid behov inom ramen för UKÄ:s tillsynsuppgift.

Läs mer

UKÄ:s dialogseminarium den 27 januari 2021 - Rättssäkerhetsfrågor i samband med digitala examinationer under pandemin. PM, 2021-03-16, UKÄ.

Konsekvenser på utflödet av studenter från högskolan

I det här kapitlet ingår två publikationer. Den första handlar om antalet studenter som examinerades från universitet och högskolor läsåret 2019/20. Den andra visar läget på arbetsmarknaden för dem som examinerades från högskolan under pandemin.

Antalet examinerade ökade

Nio procent fler examinerades från universitet och högskolor 2019/20 jämfört med läsåret innan. Totalt tog över 71 900 personer en examen på grundnivå och avancerad nivå.

Det verkar finnas flera förklaringar till ökningen. Coronapandemin och det förändrade arbetsmarknadsläget verkar ha lett till en ökad benägenhet att ta ut examen, även för studier som slutfördes något eller några år tidigare. En annan förklaring är den effektivisering som skett i och med införandet av ett nytt studiedokumentationssystem för flera lärosäten, vilket gjort att studenterna får sina examensbevis snabbare. En del examenshandläggare vittnar också om att de har haft mer arbetstid till att utfärda examina under pandemin.

Dessutom så verkar det också bli vanligare att arbetsgivare använder rekryteringsföretag vid anställningar. Vid mer formaliserade anställningar ställs det högre krav på att de sökande ska ha tagit ut sina examina. UKÄ avser att följa upp förklaringar till ökningen närmare.

Läs mer

Officiell statistik om studenter och examinerade, www.uka.se.

Coronapandemin och arbetsmarknaden för nytexaminerade från högskolan

UKÄ har tagit fram snabbstatistik för att undersöka hur coronapandemin kan ha påverkat möjligheten till försörjning på arbetsmarknaden för dem som nyligen har examinerats på grundnivå och avancerad nivå i högskolan. Vi undersöker hur lönenivåerna ser ut ungefär ett halvår efter examen.

Resultaten visar att andelen av de examinerade vårterminen 2020 som har över 20 000 kronor i månadslön har sjunkit något jämfört med de

examinerade vårterminen 2019. Nedgången är något större för män än för kvinnor.

Vilken utbildning man avlagt examen inom har stor betydelse. Exempelvis har de som tagit en civilingenjörsexamen eller en högskoleingenjörsexamen fått det betydligt svårare på arbetsmarknaden, medan de som har en sjuksköterskeexamen har fått det enklare att på arbetsmarknaden.

Läs mer

Hur påverkar coronapandemin arbetsmarknaden för nytexaminerade studenter? Statistik analys, 2021-03-05, UKÄ.

Konsekvenser av coronapandemin på högskolans forskning

I det här kapitlet ingår två publikationer. Den första kommer från ett delprojekt i pandemiuppdraget och handlar om forskningsfinansieringen. Den andra kommer ur UKÄ:s reguljära verksamhet och visar den vetenskapliga produktionen under pandemin.

Coronapandemins effekter på forskningsfinansieringen med fokus på privata forskningsstiftelser

Syftet är att undersöka konsekvenserna av det nya coronapandemin för den forskningsfinansiering som kommer till lärosätena från olika allmännyttiga stiftelser och organisationer utan vinstsyfte. Underlaget består av material från intervjuer med 15 av de största finansiärerna.

Studien visar att coronapandemin i de flesta fall inte har påverkat stiftelsernas möjligheter att bevilja finansiering till nya projekt. Ingen forskning har heller behövt ställas in till följd av indragen finansiering. De minskade aktieutdelningarna från svenska bolag under 2020 har inte inneburit en motsvarande minskning av stiftelsernas forskningsfinansiering.

I studien framträder två viktiga undantag. Wallenbergstiftelserna och Kempestiftelserna uppger att de tillfälligt drar ner sitt stöd till nya projekt med totalt 700 miljoner kronor. Det är ett betydande bortfall, som innebär sämre finansieringsmöjligheter för forskare och forskargrupper vid de universitet som framför allt omfattas av dessa stiftelsers program och utlysningar.

Det framkom även att finansieringen från de offentliga forskningsstiftelserna sannolikt kommer att minska under de kommande åren, men av andra anledningar än coronapandemin.

UKÄ bedömer att effekterna av pandemin hittills kommer att stanna vid ett tillfälligt bortfall av forskningsfinansiering. Flera av de intervjuade stiftelserna pekade på osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i spåren av pandemin.

Läs mer

Coronapandemins effekter på den privata forskningsfinansieringen. Rapport 2121:11, UKÄ.

Den vetenskapliga produktionen under coronapandemin

Den vetenskapliga produktionen vid svenska lärosäten låg under perioden 2012–2019 på 65 000–70 000 publikationer (vi räknar bara de som klassificerats som publicerade). År 2020 minskade antalet publikationer i Swepub i förhållande till året innan med 10 700 stycken. Förändringen bör tolkas med stor försiktighet eftersom uppgiftslämnarna (dvs. forskare och lärosäten) vid tidpunkten för insamlingen, den 31 januari 2021, ännu inte rapporterat in eller granskat publikationer som *de facto* publicerades under 2020.

UKÄ kommer att bevaka inrapporteringen under året. Mot bakgrund av detta är det för tidigt att dra några slutsatser om hur coronapandemin har påverkat den vetenskapliga produktionen i form av publikationer under 2020. UKÄ kommer att följa upp detta under hösten 2020 och våren 2021.

I sammanhanget bör det även påpekas att antalet sakkunniggranskade artiklar i vetenskapliga tidskrifter inte minskat särskilt mycket vid tiden för insamlingen. I skrivande stund finns en stor mängd så kallade ”pre-prints” i Swepub, vilket eventuellt skulle kunna tyda på att antalet publicerade sakkunniggranskade artiklar i vetenskapliga tidskrifter kommer att vara högre 2020 än 2019. En jämförelse av uppgifter från lärosätenas årsredovisningar (från 2019 och 2020) pekar i viss utsträckning i samma riktning, även om uppgifter saknas från flera större lärosäten.

Den statistik som nu är publicerad finns tillgänglig i Statistikdatabasen: Högskolan i siffror. Statistikprodukten är under utveckling. Ytterligare publiceringar kommer ske under 2021.

Läs mer

Officiell statistik om forskningspublikationer, www.uka.se.

Bilaga – Pågående och planerade undersökningar

UKÄ arbetar med pandemiuppdraget i åtta temaområden: Grundläggande projekt, Studie- och arbetsmiljö, Utbildningskvalitet, Forskning, Rättssäkerhet, Arbetsmarknad, Ekonomi och finansiering samt Mobilitet och internationalisering. Nedan listar vi pågående och planerade undersökningar inom de olika områdena

Tema Grundläggande projekt

Aktiviteten på campus före, under och efter pandemin. Preliminär tid för publicering är hösten 2022.

Tema Studie- och arbetsmiljö

Enkätundersökning om studenternas upplevelser och erfarenheter under pandemin. Preliminär tid för publicering är hösten 2021.

Doktorandernas upplevelser och erfarenheter under pandemin. Preliminär tid för publicering är hösten 2021.

Personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter och hur de har påverkats av pandemin. Preliminär tid för publicering är våren 2022.

Tema Utbildningskvalitet

Övergången till distansundervisning och effekter på undervisning och examination. Preliminär tid för publicering är hösten 2021.

Pandemin och konsekvenser på verksamhetsförlagd utbildning (VFU) i sjuksköterskeutbildningen och andra vårdutbildningar. Preliminär tid för publicering är hösten 2021.

Hur pandemin har påverkat forskarutbildningen. Preliminär tid för publicering är hösten 2021.

Pandemins effekter på utbildningar med praktiska utbildningsmoment. Preliminär tid för publicering är våren 2022.

Effekterna av övergången till distansundervisning – pedagogiska och tekniska utmaningar. Preliminär tid för publicering är våren 2021.

Tema Forskning

Konsekvenser med anledning av det nya coronaviruset för några av Sveriges nationella forskningsinfrastrukturer. Preliminär tid för publicering är sommaren 2021.

Forskare om forskning – konsekvenser av pandemin på högskolans forskning. Preliminär tid för publicering är våren 2021.

Konsekvenser av coronapandemin på rekryteringen av doktorander och meriteringsanställda. Preliminär tid för publicering är sommaren 2021.

Tema Rättssäkerhet

Antal överklagade antagningsärenden till Överklagandenämnden för högskolan under pandemin. Preliminär tid för publicering är våren 2021.

Tema Ekonomi och finansiering

Utifrån lärosätenas årsredovisningar gör UKÄ en översiktlig uppföljning av omfattningen på utbildningen på grundnivå och avancerad nivå (inklusive regeringens särskilda satsningar med anledning av pandemin). UKÄ gör samtidigt en ekonomisk uppföljning som bygger på uppgifter ur lärosätenas resultat- och balansräkningar. Preliminär tid för publicering är mars 2021.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

